

Олашин В.В.

*адвокат, доктор філософії в галузі права
кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0002-8638-8004
e-mail: volodymyr.olashyn@uzhnu.edu.ua*

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА ВИНЯТКОВИМИ ОБСТАВИНАМИ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: АНАЛІЗ ПРОЦЕДУР ТА ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми: у адміністративному судочинстві України тоді виникла низка проблем, пов'язаних із переглядом судових рішень Верховним Судом України. Зокрема, питання допуску справ до провадження, підготовки справ до розгляду, порядку розгляду справ, а також повноважень Верховного Суду України викликали численні складнощі та суперечності.

Основною проблемою стало неоднакове застосування судами касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального та процесуального права, що призводило до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах. Це створювало правову невизначеність та підірвало довіру до судової системи.

Процедури допуску справ до провадження Верховним Судом України були непрозорими та затягнутими. Вирішення питання про допуск справи до провадження залежало від суб'єктивного розсуду судді-доповідача, а у випадку його негативного висновку, питання вирішувалося колегією з трьох суддів, що додатково ускладнювало процес.

Крім того, підготовка справи до розгляду часто затягувалася через необхідність витребування матеріалів справи, звернення до фахівців Науково-консультативної ради та інших заходів, що суттєво збільшувало строки розгляду справ. Це призводило до зниження ефективності судочинства та затягування процесу.

Порядок розгляду справ Верховним Судом України був складним і не завжди ефективним. Наприклад, засідання судових палат та спільні засідання різних палат часто були неповноважними через відсутність необхідної кількості суддів. Це створювало додаткові перепони для оперативного розгляду справ.

Повноваження Верховного Суду України щодо перегляду судових рішень також мали свої проблеми. Зокрема, наявність різних підстав для скасування або зміни судових рішень створювала правову невизначеність. Відсутність чітких критеріїв для застосування цих підстав ускладнювала роботу суддів та негативно впливала на правову визначеність.

Крім того, відмова у задоволенні заяви про перегляд судового рішення часто була недостатньо мотивованою, що призводило до невдоволення сторін процесу та підірвало довіру до судової системи. Невиконання рішень Верховного Суду України залишалося значною проблемою, оскільки тягло за собою відповідальність, встановлену законом, але не завжди ефективно застосовувалося на практиці.

Таким чином, існуючі проблеми у процесі перегляду судових рішень Верховним Судом України потребували негайного вирішення з метою забезпечення ефективного, справедливого та своєчасного судочинства.

Актуальність дослідження. Проблема допуску справ до провадження у Верховному Суді України є надзвичайно важли-

вою в контексті забезпечення верховенства права та доступу до правосуддя. Актуальність дослідження цієї теми зумовлена кількома ключовими аспектами.

По-перше, ефективний та справедливий розгляд справ у Верховному Суді України є основоположним елементом правової системи держави. Верховний Суд відіграє роль найвищого судового органу, який забезпечує єдність судової практики та правову визначеність. Тому питання, пов'язані з допуском справ до провадження, є важливими для гарантування стабільності правових норм та уникнення правових колізій.

По-друге, аналіз процедури допуску справ до провадження у Верховному Суді України є важливим з точки зору забезпечення прав осіб на справедливий судовий розгляд. Відсутність чітких та прозорих механізмів допуску може призвести до затягування судового процесу, що, у свою чергу, впливає на довіру громадян до судової системи. Дослідження цієї теми дозволяє виявити можливі прогалини в законодавстві та судовій практиці, які потребують удосконалення.

По-третє, з урахуванням міжнародних стандартів та зобов'язань України, важливо досліджувати, наскільки процедури допуску справ до провадження у Верховному Суді відповідають принципам Європейської конвенції з прав людини та інших міжнародних документів. Зокрема, важливо оцінити, чи забезпечуються права на доступ до суду, на справедливий розгляд справи у розумний строк та на ефективний захист порушених прав.

По-четверте, враховуючи сучасні тенденції цифровізації судочинства та запровадження новітніх технологій у судових процесах, актуальним є дослідження можливостей автоматизації процесів допуску справ до провадження. Це може значно підвищити ефективність роботи судової системи, зменшити навантаження на суддів та покращити якість розгляду справ.

Таким чином, дослідження актуальних питань допуску справ до провадження у Верховному Суді України є не лише теоретично

значущим, але й практично необхідним для вдосконалення правової системи держави та забезпечення ефективного захисту прав і свобод громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Судові помилки в адміністративному судочинстві аналізував В.В. Горбалінський [1]. Сопілко І. М. працювала над науково-практичним коментарем Кодексу адміністративного судочинства України [2]. Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії вивчала Писаренко Н.Б. [3]. Рябченко Я.С. досліджувала засади процедури оскарження нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві України у контексті європейського інтеграційного процесу [4].

Мета даної статті, перегляд судових рішень Верховним Судом України може бути різноманітною, залежно від контексту та цільової аудиторії. Інформаційна: надати читачам загальне розуміння процедури та правил перегляду судових рішень Верховним Судом України. Освітня: пояснити правові аспекти процедури перегляду судових рішень громадянам та фахівцям в сфері права. Правозахисна: висвітлити процедуру перегляду судових рішень як інструмент захисту прав громадян та відстоювання їх законних інтересів. Аналітична: проаналізувати ефективність та справедливість процедури перегляду судових рішень Верховним Судом України на прикладі конкретних справ. Практична: надати поради щодо складання заяв про перегляд судових рішень та пояснити найважливіші вимоги до цих документів.

Враховуючи ці можливі цілі, стаття може служити як джерело інформації, навчальний матеріал, інструмент правозахисту, аналітичний документ або практичний посібник для громадян та юристів.

Виклад основного матеріалу. Перегляд судових рішень Верховним Судом України регулювався певними правилами, встановленими Кодексом адміністративного судочинства.

чинства України. Верховний Суд України мав право переглядати рішення в адміністративних справах лише відповідно до підстав, установлених цим Кодексом.

Сторони та інші учасники справи мали право подати заяву про перегляд судових рішень в певних обставинах, таких як перегляд у касаційному порядку в адміністративних справах або звернення до Вищого адміністративного суду України з певними питаннями. Також, особа, на користь якої було прийнято рішення міжнародною судовою установою, мала право подати заяву про перегляд на підставі відповідних обставин [5].

Підстави для подання заяви про перегляд судових рішень були визначені. Це включало такі обставини, як неоднакове застосування норм матеріального та процесуального права, порушення міжнародних зобов'язань України, а також невідповідність рішення нормам права, що може призвести до незаконного судового рішення [5, 6, 7, с. 324-334].

Заяви про перегляд судових рішень мали строки подання, а також вимоги до свого оформлення. Вони повинні були бути подані у письмовій формі і містити необхідну інформацію щодо сторін, підстав для перегляду та вимоги особи, яка подає заяву. Також, до заяви мали додаватися необхідні документи, які підтверджували підстави для перегляду [5, 6, 7, с. 324-334].

Після подання заяви про перегляд, суд проводив перевірку її відповідності встановленим вимогам. Якщо заява була подана з порушенням вимог, заявник отримував повідомлення про недоліки та мав можливість їх усунути. В іншому випадку, заява поверталася заявнику [5, 6, 7, с. 324-334].

Таким чином, порядок перегляду судових рішень Верховним Судом України був встановлений законодавством, що забезпечувало правовий захист учасників судового процесу.

Допуск справи до провадження вирішувався суддею-доповідачем, який був визначений у порядку, передбаченому КАСУ. Якщо суддя-доповідач вважав подану заяву обгрун-

тованою, він відкривав провадження, але якщо він приймав рішення про необґрунтованість заяви, то питання про допуск справи до провадження розглядалося колегією з трьох суддів. Ця колегія складалася з судді-доповідача та ще двох суддів, які були визначені автоматизованою системою документообігу суду. Провадження відкривалося, якщо хоча б один із суддів колегії підтримав відкриття справи [5, 6, 7, с. 324-334].

Ухвала про відкриття провадження або відмову у допуску справи до провадження приймалася протягом п'ятнадцяти днів з дня надходження заяви або з дня усунення недоліків, якщо такі були, а в разі витребування копії рішення міжнародної судової установи - з дня надходження такої копії. Розгляд питання про допуск справи до провадження відбувався без виклику осіб, які брали участь у справі. Копія ухвали про відкриття провадження або відмову у допуску справи до провадження надсилалася разом із копією заяви особам, які брали участь у справі [5, 6, 7, с. 324-334].

Підготовка справи до розгляду Верховним Судом України здійснювалася суддею-доповідачем протягом п'ятнадцяти днів з дня відкриття провадження. Суддею-доповідачем виконувалися різні завдання, включаючи надсилання ухвали про відкриття провадження та матеріалів справи до відповідного суду, вирішення питань про зупинення виконання судових рішень, звернення до фахівців Науково-консультативної ради при Верховному Суді України для підготовки наукових висновків та інші дії, необхідні для розгляду справи. Після завершення підготовчих дій суддею-доповідачем призначався розгляд справи Верховним Судом України [5, 6, 7, с. 324-334].

Справи розглядалися Верховним Судом України згідно з правилами, встановленими відповідно до Глав 2 і 3 розділу IV КАСУ. Якщо справа стосувалася перегляду судового рішення з певних підстав, то вона розглядалася Судовою палатою в адміністративних справах Верховного Суду України або на спільному засіданні відповідних судових

палат. Засідання були правомочними за умови присутності відповідної кількості суддів. У разі виявлення необхідності відійти від висновку про застосування певної норми права, справа передавалася на спільне засідання судових палат. Суд розглядав справи протягом одного місяця з дня призначення [5, 6, 7, с. 324-334].

Верховний Суд України приймав постанови про повне або часткове задоволення заяви або про відмову у задоволенні заяви. Якщо судді не погоджувалися з постановою, вони могли висловити окрему думку, яка додавалася до постанови. Постанови Верховного Суду України були остаточними і не підлягали оскарженню, за винятком певних випадків, передбачених відповідно до законодавства [5, 6, 7, с. 324-334].

Постанова Верховного Суду України про задоволення заяви могла бути ухвалена у випадках, коли існували підстави, передбачені законодавством. Наприклад, якщо порушення норм процесуального права перешкоджало подальшому провадженню у справі або було порушення правил підсудності справ, суд мав право скасувати судові рішення та передати справу для повторного розгляду до відповідного суду. Також, у випадках неправильного застосування норм матеріального права, суд міг скасувати судові рішення і ухвалити нове або змінити попереднє рішення [5, 6, 7, с. 324-334].

У разі відмови у задоволенні заяви, суд мав право також вмотивовано відхилити заяву, якщо обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися або якщо норма права була правильно застосована у судовому рішенні [5, 6, 7, с. 324-334].

Важливою була обов'язковість судових рішень Верховного Суду України. Висновки Верховного Суду України щодо застосування норм права, які були викладені у його постановках, були обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовували

відповідні нормативно-правові акти. Інші суди мали право враховувати ці висновки при застосуванні відповідних норм права, хоча і мали можливість відступити від такої позиції з обґрунтуванням своїх рішень.

Постанови Верховного Суду України після розгляду заяв про перегляд судового рішення підлягали опублікуванню на офіційному веб-сайті Верховного Суду України не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня їх прийняття. Це забезпечувало прозорість і доступність інформації щодо судових рішень.

Висновки. У висновках до цієї статті про перегляд судових рішень Верховним Судом України можна зазначити, що цей процес відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та додержанні правових норм у судовій системі країни. Верховний Суд України має важливе завдання у виправленні можливих помилок або неправильних рішень, прийнятих на попередніх стадіях судового процесу.

Зазначені в статті права сторін і зацікавлених осіб на подання заяв про перегляд рішень відображають засади справедливості та гарантують можливість виправлення недоліків у судочинстві. Чіткі критерії для подання таких заяв сприяють уникненню зловживань та забезпечують об'єктивність у розгляді справ.

Не менш важливою є встановлення строків для подання заяв про перегляд, що допомагає уникнути затягування процесу та забезпечує швидкий доступ до правосуддя. Забезпечення дотримання вимог до заяв про перегляд є важливим елементом для ефективності цієї процедури та відповідності законодавству.

В цілому, стаття про перегляд судових рішень Верховним Судом України підкреслює важливість справедливості, правової дотриманості та доступності правосуддя для всіх громадян країни. Цей процес сприяє підвищенню довіри до судової системи та забезпечує дотримання конституційних прав та свобод громадян.

Анотація

У статті розглядається процес перегляду судових рішень Верховним Судом України у сфері адміністративного права, що становив важливий аспект судової діяльності в країні. Аналізуються різні аспекти цього процесу, зокрема, порядок подання заяв про перегляд, підстави для такого перегляду, процедури розгляду заяв, а також результати та наслідки рішень Верховного Суду України.

Особлива увага приділяється правовим основам та процедурі подання заяв про перегляд судових рішень. Дано аналізу вимог до заяв, включаючи обґрунтування підстав для перегляду, які чітко встановлені відповідними статтями Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ) (в редакції станом на 03.08.2017 р.). Подання таких заяв може відбуватися після касаційного розгляду чи в інших передбачених випадках, що відображено у КАСУ.

Досліджується процес підготовки справи до розгляду Верховним Судом України, включаючи надсилання матеріалів, зупинення виконання судових рішень та інші необхідні заходи. Автором також розглядається процедура проведення судових засідань, зокрема, склад судових палат та спільні засідання різних палат.

Окрема увага приділяється прийняттю рішень Верховним Судом України та їх обов'язковості для виконання. Результати дослідження стосуються практичного застосування норм адміністративного процесуального права та сприяють удосконаленню судочинства в Україні. Висновки статті можуть бути корисними для студентів, аспірантів, дослідників адміністративного права, адміністративного судочинства.

Ключові слова: судові рішення, перегляд судового рішення, виняткові обставини, адміністративна справа, заява про перегляд.

Olashyn V.V. Review of court decisions under exceptional circumstances in the field of administrative law: analysis of the procedures and practice of the supreme court of Ukraine

The article examines the process of review of court decisions by the Supreme Court of Ukraine in the field of administrative law, which was an important aspect of judicial activity in the country. Various aspects of this process are analyzed, in particular, the procedure for submitting applications for revision, the grounds for such revision, the procedure for considering applications, as well as the results and consequences of decisions of the Supreme Court of Ukraine.

Special attention is paid to the legal basis and the procedure for submitting applications for review of court decisions. An analysis of the requirements for applications is given, including the justification of the grounds for review, which are clearly established by the relevant articles of the Code of Administrative Procedure of Ukraine (KASU) (as of August 6, 2017). Submission of such applications may take place after a cassation review or in other prescribed cases, which is reflected in the CASU.

The process of preparing the case for consideration by the Supreme Court of Ukraine is being investigated, including sending materials, stopping the execution of court decisions and other necessary measures. The author also considers the procedure for conducting court hearings, in particular, the composition of court chambers and joint meetings of various chambers.

Particular attention is paid to the adoption of decisions by the Supreme Court of Ukraine and their obligation for implementation. The results of the study relate to the practical application of the norms of administrative procedural law and contribute to the improvement of the judiciary in Ukraine. The conclusions of the article may be useful for students, graduate students, researchers of administrative law, administrative justice.

Key words: court decision, review of court decision, exceptional circumstances, administrative case, application for review.

Список використаних джерел:

1. Горбалінський, Володимир Володимирович. «Судова помилка в адміністративному судочинстві.» (2015).
2. Гончарук, Степан Тихонович, Ірина Миколаївна Сопілко, and Юрій Валентинович Корнеєв. «Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України.» (2015).
3. Писаренко, Н. Б. «Застосовність гарантій права на справедливий суд в адміністративному судочинстві: практика Європейського суду з прав людини та українські реалії.» *Вісник Національної академії правових наук України* 3 (2016): 214-228.
4. Рябченко, Я. С. «Засади процедури оскарження нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві України у контексті європейського інтеграційного процесу.» *Юридичний науковий електронний журнал* 5 (2015): 150-159.
5. Кодекс адміністративного судочинства України (в редакції станом на 03 серпня 2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803#Text> (дата звернення: 01.04.2024).
6. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13.12.2010 року № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-10#Text> (дата звернення: 01.04.2024).
7. Н. О. Армаш, О. І. Безпалова, Н. С. Васильєва та ін.; за заг. ред. С.В. Петкова. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України : станом на 1 верес. 2016 р. - Київ : Центр учб. літ., 2016. - 383 с.